

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА
кафедра соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
кафедра соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ
ОСОБИСТОСТІ В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ,
ПРИСВЯЧЕНОЇ 300-РІЧЧЮ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ГРИГОРІЯ САВИЧА СКОВОРОДИ

21 ЖОВТНЯ 2022 РОКУ

ХАРКІВ – 2022

УДК 37.015.31:316.42
ББК 74.60
С91

*Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
(протокол № 11 від 16 .11.2022 р.).*

Редакційна колегія: Васильєва М.П. – доктор педагогічних наук, професор;
Романова І.А. – доктор педагогічних наук, доцент;
Шеплякова І.О. – кандидат педагогічних наук;
Штанько М.О. – ст. лаборант кафедри.

Автори опублікованих матеріалів відповідають за підбір, точність і достовірність наведених фактів, правильне цитування джерел, власних імен та інших відомостей. Редакційна колегія не завжди поділяє думку авторів.

Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 300-річчю з дня народження Григорія Савича Сковороди, 21.10.2022 р. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. 225 с.

Збірка містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої сучасним проблемам професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі, реаліям і тенденціям розвитку професійної діяльності фахівців соціальних інституцій з вирішення актуальних проблем соціальної роботи.

Матеріали представляють інтерес для науковців і практиків у галузі соціальної і соціально-педагогічної діяльності, науковців-початківців (здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів спеціальності «Соціальна робота») й практиків – фахівців соціальних інституцій.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2022.
© Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки, 2022.

Міхесва О.Ю. ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	127
Неїжпапа Л.С. ПЕДАГОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	129
Новицька А.О. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	131
Нохріна І.С., Лях Т.Л. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	137
Оксенич А.В., Костіна В.В. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОСТІ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	139
Осіпова О.О., Шимко І.М. СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	142
Павлишинець А.М. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	145
Пихова П.Б. НАПРЯМИ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ПРОФІЛАКТИКИ КОМП'ЮТЕРНОЇ АДІКЦІЇ ПІДЛІТКІВ.....	148
Поліщук В.А. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З БІЖЕНЦЯМИ І ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ.....	150
Полякова К.М. ПРОФІЛАКТИКА НАРКОТИЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	153
Сайко Н.О. АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	157
Сапіга С.В. РОЛЬ СКАУТСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ В АДАПТАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ ПІДЛІТКІВ ІЗ ЧИСЛА ВПО.....	159

формуванню творчої активності молоді, здібностей, навичок, а також стимулів до саморозвитку та самореалізації, завдяки чому будуть створені передумови для її прискореного розвитку [5].

Отже, від підвищення рівня соціальної активності молоді та розуміння факторів її успішної соціалізації залежить успішність проходження Україною процесу євроінтеграції. Молодь прямо впливає не лише на об'єктивну ситуацію країни (економічна, геополітична, суспільно-політична), а й здатна впливати на низку чинників суб'єктивного характеру, таких як: потреби, інтереси, духовні цінності, індивідуальні психологічні якості людини, її бажання відповідати запитам сучасного соціально-економічного стану країни. Йдеться, насамперед, про вирішення проблеми мотивації, заохочення людини, зокрема молоді, до участі в житті громади, суспільства загалом, адже це відповідає європейським цінностям [3]. Таким чином, важливою складовою проходження Україною процесу євроінтеграції, є соціальна активність молоді, успішна її соціалізація та залучення молоді до всіх можливих сфер життя країни.

Список використаних джерел:

1. Костева Т.Б. Особливості соціальної активності молоді України в умовах євро інтеграції. URL: https://www.researchgate.net/publication/338955045_Osoblivosti_socialnoi_aktivnosti_molodi_v_umovah_evrointegracii (дата звернення 02.10.2022).
2. Людина як об'єкт і суб'єкт соціалізації. URL: <https://studfile.net/preview/6441048/> (дата звернення 08.10.2022).
3. Європейська інтеграція наукових досліджень. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/yeuropejska-integraciyi-naukovih-doslidzhen>; (дата звернення 02.10.2022).
4. Тащенко А.К. Моделі соціалізації молоді в сучасному суспільстві. *Соціальні технології. Актуальні проблеми теорії та практики*. 2007 (дата звернення 08.10.2022).
5. Ясенова А. «Соціалізація молоді в українському суспільстві: стан, особливості становлення. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/658>; (дата звернення 06.10.2022).

Павлишинець А.М.

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент В.В. Костіна

У сучасних умовах розвитку суспільства, основним завданням освіти є не стільки озброєння дітей системою галузевих знань, скільки підготовка їх до

життя – формування спільноти творчих людей, відповідальних громадян, здатних формувати потужну державу і конкурентну економіку, на що й наголошується в Концепції «Нова Українська школа» (2016 р.) [3, с.19].

Аналіз нормативного забезпечення освітнього процесу в Україні засвідчив підвищення уваги до якісної організації процесу соціалізації та соціального виховання дітей молодшого шкільного віку, що зазначено в низці нормативно-правових документів з метою охорони дитинства та здійснення соціальної роботи з дітьми (Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Закони України «Про освіту», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про охорону дитинства» тощо).

Аналіз та узагальнення наукової літератури з проблеми формування соціальної відповідальності дітей молодшого шкільного віку показав, що: особливості молодшого шкільного віку вивчали С. Карпенчук, І. Бех, О. Докукіна, О. Савченко, Л. Хоружа; соціальне виховання досліджували О. Кузьменко, А. Мудрик, О. Безпалько, А. Рижанова, В. Нікітін; соціальна відповідальність стала предметом вивчення Е. Рудковського В. Грищук, О. Охріменко та Т. Іванової. Проте, не зважаючи на значний інтерес науковців до кожної з вищезазначених тем, питання формування соціальної відповідальності дітей молодшого шкільного віку у закладах загальної середньої освіти залишається недостатньо дослідженим.

Як зазначає В. Кутішенко, що молодший шкільний вік (від 6 до 11 років) — це період становлення особистості, компонентом якого є формування соціальної відповідальності [5, с. 47]. В цьому віці у дитини виникає новий рівень самосвідомості – внутрішня позиція, яка проявляється у ставленні до себе, оточуючих людей, подій. Це зумовлено зміною соціальної ролі з дошкільника на школяра, яка зумовлює появу у дитини певних обов'язків і відповідальності. Дитина цього віку ще зберігає багато дитячих якостей - легковажність, наївність, погляд на дорослого «знизу вгору», поряд із тим вже починає втрачати дитячу безпосередність у поведінці, у неї з'являється інша логіка мислення, гра поступово втрачає значення значущої діяльності, яка поступово замінюється на навчання [6, с. 58]. У закладі загальної середньої освіти дитина молодшого шкільного віку набуває не тільки нові знання та вміння, а й певний соціальний статус, що зумовлює зміну її інтересів, цінностей та всього укладу її життя. Зі вступом до закладу освіти змінюється становище дитини в сім'ї, у неї з'являються перші серйозні обов'язки, пов'язані з навчанням і працею. Дорослі - починають пред'являти до неї підвищені вимоги, що може зумовити появу проблем, які дитині необхідно вирішувати за допомогою дорослих на початковому етапі навчання.

Український психолог І. Бех доводить, що в дітей молодшого шкільного віку «помітно підвищується загальна психологічна сприйнятливність до виховних впливів, що допомагає розширенню зони найближчого морального розвитку. Завдяки потребі звертатися до власного внутрішнього світу, підвищується рівень їхнього усвідомлення і дієвість регулюючої функції. Відповідальні наміри набувають все більшої питомої ваги в поведінці і діяльності школярів» [2, с. 678], що обґрунтовує важливість виховного впливу

на дитину в зазначеному віковому періоді. Отже, спираючись на вищезазначене, визначено, що завдання закладів загальної середньої освіти стосовно соціального виховання молодших школярів полягає в тому, щоб сформувати у дітей усвідомлення та відповідальне ставлення до нових обов'язків, формувати громадянську позицію свідомої та соціально відповідальної особистості.

У своїх працях О. Безпалько розглядає соціальне виховання як процес створення умов з метою формування, розвитку у людини духовно-ціннісних орієнтацій або позитивно-ціннісних орієнтацій [1]. За трактуванням О. Кузьменко соціальне виховання є процесом створення умов і заходів, спрямованих на оволодіння і засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських і спеціальних знань [4, с.5]. Спираючись на ідеї вищезазначених науковців, ми розглядаємо виховання соціальної відповідальності дітей молодшого шкільного віку» як процес формування в особистості соціальної свідомості – настановлень на добровільне та свідоме виконання, використання і дотримання суспільних норм та вимог, які суспільство ставить перед особистістю, а також розвиток здатності до усвідомлення соціально позитивних норм та цінностей.

Враховуючи, що на етапі соціального розвитку дітей в молодшій школі формуються ті психологічні структури суб'єкта навчально-виховної діяльності, які забезпечують ефективність процесу навчання та соціального виховання, починають формуватися власні стандарти соціальної поведінки, перші стійкі ціннісні орієнтації, які виявлятимуться в поведінці дитини, за яку вона отримає суспільну оцінку, то діти легко засвоюють важливі соціальні норми. Також у кінці цього періоду діти можуть майже втрачати ідеалізований авторитет дорослих і зближуватися зі своїми більш впливовими для них однолітками, що забезпечує у них формування власного розуміння категорій «добре» і «погано».

Г. Товканець до основних завдань соціально-педагогічної роботи закладів загальної середньої освіти з учнями молодшого шкільного віку відносить такі: спрямування соціально-педагогічної діяльності на формування адекватних ціннісних орієнтацій, соціального досвіду, установок на досягнення соціально-психологічного комфорту; дослідження причин і чинників проблеми чи негативного соціального явища, визначення ресурсів, необхідних для подолання проблеми; попередження негативного впливу середовища; підвищення особистісних ресурсів, здатності особистості адекватно реагувати на проблеми, долати їх і задовольняти потреби; створення умов для розвитку індивідуальності дитини, продуктивної активності та творчості, розвиток пізнавальних здібностей, емоційно-вольової сфери, формування комунікативних навичок [7, с. 100].

Отже, формування соціальної відповідальності дітей молодшого шкільного віку є одним із провідних завдань, які постають перед закладами загальної середньої освіти, що потребує вивчення і розробки відповідного методичного забезпечення та програм, адже в цьому віці закладається основа для формування повноцінної особистості.

Список використаних джерел:

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях : навч. посібн. Київ : Центр навч. літератури, 2003. 134 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості Київ : Либідь, 2008. 838 с.
3. Нова українська школа. 2016. URL: <https://v.gd/sqaacH> (дата звернення: 20.09.2022).
4. Кузьменко О. Соціальне становлення особистості в умовах відкритої соціально-педагогічної системи: автореф. дис... канд. пед. наук. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 1998. 18 с.
5. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія: курс лекцій. 2-ге вид.: Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 128 с.
6. Матвієнко О. Основи морального виховання особистості молодшого школяра. Київ: Стилос, 1999. 154 с.
7. Товканець Г. В. Завдання соціально-педагогічної роботи з учнями молодшого шкільного віку в умовах нової української школи. Матеріали доп. та повідомл. Міжнар. науково -практ. конф. (2019),. С.100-101 URL: <https://is.gd/WUMi7s>. (дата звернення: 20.09.2022).

Пихова П.Б.

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

НАПРЯМИ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ПРОФІЛАКТИКИ КОМП'ЮТЕРНОЇ АДИКЦІЇ ПІДЛІТКІВ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор М.П.Васильєва

Великий потік нової інформації, застосування комп'ютерних технологій, розповсюдження комп'ютерних ігор мають великий вплив на розвиток особистості сучасних дітей. Так, приблизно 70% сучасних школярів, відповідаючи на питання про свої інтереси і захоплення, обирають комп'ютер нарівні з заняттями спортом, прогулянками й спілкуванням з друзями. За статистичними даними, майже кожен підліток у віці 13-16 років хоча б один раз пробував грати в комп'ютерну гру [6].

Згідно з Законом України «Про загальну середню освіту» (2020) [5], профілактика різноманітних залежностей взагалі та комп'ютерної залежності зокрема є важливим аспектом роботи психологічної служби школи, де працює соціальний педагог, який має координувати цю діяльність. Отже пошук ефективних шляхів вирішення цієї проблеми є важливим завданням у його роботі.

Взаємодію соціального педагога та дітей, які мають комп'ютерну залежність, досліджували О. Безпалько [1], А. Войскунський [2],